

w ekonomice światowej po przemyśle elektronicznym i komputerowym, wyprzedzając przemysł petrochemiczny i samochodowy. Przemysł turystyczny zajmuje ważne miejsce w gospodarce większości krajów. W krajach rekreacyjnie rozwiniętych, działalność turystyczno-rekreacyjna dostarcza prawie 50% wszystkich wpływów do budżetu.

Do niedawna Polska miała spore problemy z odpowiednim zakwaterowaniem przyjeżdżających turystów. Brakowało miejsc w hotelach, a z kolei te, które były dostępne znajdowały się w niezbyt dobrym stanie. Dziś sytuacja wygląda jednak zupełnie inaczej. Na wsiach coraz więcej jest gospodarstw agroturystycznych, które pozwalają poznać naturę z bardzo bliskiej odległości. Z kolei w miastach po Euro 2012 pozostały nowe hotele, wiele z nich w bardzo wysokim standardzie. Turystyka w Polsce stale się rozwija i każdego roku przyciąga coraz większą liczbę turystów zza granicy. Rozwój turystyki na obszarach gmin i powiatów jest jednym z najważniejszych elementów wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich. Efekty tego rozwoju można zaobserwować w różnych sferach życia człowieka, przede wszystkim ekonomicznej, społecznej i ekologicznej. Rozwój turystyki w Polsce stwarza duże nadzieje na wzrost gospodarczy kraju. Istnieje zatem, szczególnie potrzeba rozwoju regionów atrakcyjnych turystycznie, przede wszystkim na poziomie gmin i powiatów, która pozwoli na wzrost finansowania inwestycji proekologicznych i promocję walorów wypoczynku¹.

Obecnie obserwuje się większe niż dotychczas zainteresowanie turystyką jako obszarem życia gospodarczego przez samorządy terytorialne. Kluczowym problemem jest jednak to, aby szerzej i mocniej niż dotąd działać na rzecz rozwoju turystyki, wykorzystywać własne, samorządowe środki na inicjowanie i stymulowanie tego rozwoju. Należy odważniej pomagać małym i średnim przedsiębiorstwom, które zainwestowały w turystykę oraz rolnikom prowadzącym gospodarstwa agroturystyczne i osobom indywidualnym prowadzącym działalność turystyczną na terenach wiejskich. Wskazane jest, aby zarówno gminy, jak i osoby zajmujące się turystyką przestrzegały ogólnych warunków realizacji strategii rozwoju turystyki, a w szczególności dbały o zachowanie i ochronę wartości kulturowych i przyrodniczych, istniejących więzi społecznych oraz stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju.

Czynniki determinujące rozwój turystyki

Czynniki ekonomiczne, społeczne, polityczne, techniczne i demograficzne zaliczane są do najważniejszych, mających wpływ na rozwój turystyki. Do głównych czynników ekonomicznych zalicza się przede wszystkim: rozwój światowej gospodarki, występowanie wyraźnego podziału na kraje wysoko rozwinięte i rozwijające się oraz w obrocie finansowym wymiennalność waluty. Popyt na specyficzne usługi turystyczne gdzie

¹ Z. Kruczek, P. Zmyślony, *Regiony turystyczne*, Wyd. Proksenia, Kraków 2010, s. 25.

kupowanie dóbr oznacza kupowanie prawa do korzystania ze słońca, czystego powietrza, wody, oglądania dzieł sztuki itp. Realizujący usługi turystyczne, nastawiają się na zysk, natomiast państwa, które preferują turystykę, osiągają z tego tytułu znaczące dochody. Ważnym elementem ekonomicznym jest również wzrost dochodów ludności przez co wzrasta dostęp do wszelkich usług, w tym także do usług turystycznych. Biznes turystyczny przyciąga przedsiębiorców niewielkimi początkowymi inwestycjami, szybkim terminem zwrotu kosztów, stałym popytem na usługi turystyczne, wysokim poziomem rentowności poniesionych wkładów pieniężnych. Turystyka daje możliwości zatrudnienia w sferze biznesu turystyczno-hotelarskiego².

Znaczącą rolę odgrywają także czynniki społeczne, do których zaliczana jest m.in. siła nabywczą ludności, która określa wybór usług turystycznych, ich standard oraz rodzaj. Ilość dochodów przeznaczonych na wypoczynek decyduje często o wyborze miejsca i kategorii spędzenia czasu wolnego. Ilość dni urlopu często też na wpływ na wybór miejsca wypoczynku. Wiadomo, że na odległe podróże różnymi środkami komunikacji potrzeba więcej czasu i dlatego wybór wycieczki czy miejsca urlopu uzależniony jest od czasu dotarcia do miejsca wypoczynku. Znaczna część społeczeństwa ma do dyspozycji weekendy, które są inspiracją do krótkich wypadów turystycznych. Poza tym nieodparta chęć do poznawania nowych miejsc, zwiedzanie świata, regionu, okolicy, poznawania innych narodów, kultur, religii, przyrody i chęć obcowania z naturą, sprzyja rozwojowi turystyki³.

Z kolei do czynników politycznych zaliczany jest fakt, że każde państwo prowadzi swoją politykę dotyczącą turystyki. Turystyka jest dochodowa dla budżetu, na ogół każde państwo stara się wprowadzać przepisy stymulujące jej rozwój. Przykładem może być wprowadzanie ruchu bezwizowego, uproszczenie odpraw celnych, itp. Stabilna polityka międzynarodowa, społeczna, lokalna, brak napięć społecznych, etnicznych, religijnych sprzyja rozwojowi turystyki. Państwa, które posiadają stabilną władzę, podjęły walkę z terroryzmem oraz z innymi zagrożeniami są liczniej odwiedzane przez turystów. Zrównoważona i bezkonfliktowa polityka państw sprawia to, że takie kraje są chętniej odwiedzane przez turystów niż państwa, w których toczą się jakiegokolwiek konflikty⁴.

Czynniki techniczne stanowią w pewnym sensie pomost pomiędzy zurbanizowanym człowiekiem a człowiekiem turystą. Do czynników technicznych należy zaliczyć głównie rozwój transportu co powoduje wzrost mobilności społeczeństwa, ułatwia i przyspiesza zmianę miejsca pobytu. Postęp w środkach komunikacji powoduje wzrost ich liczby, zwiększa dostępność, szybkość, komfort przejazdu, bezpieczeństwo podróży oraz

² Kierunki działań na rzecz rozwoju turystyki w świetle prac nad Strategią rozwoju turystyki w latach 2007-2013 oraz Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007-2013, Warszawa 2004, s. 34.

³ A. Gordon, *Turystyka w gminie i powiecie*, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa 2003, s. 45.

⁴ I. Jędrzejczyk, W. Młynarski, *Turystyka w Polsce w warunkach integracji europejskiej i globalizacji rynku światowego*, AWF Katowice 2003, s. 27.

powoduje obniżenie kosztów przejazdu. Stwarza to możliwość dotarcia do każdego wybranego miejsca. Rozwój technologii informatycznych stanowi poważny krok w rozwoju turystyki. Zamawianie biletów, planowanie urlopów, rezerwacja noclegów, płatności za pomocą komputera i Internetu, znacznie skracają czas przygotowania do podróży. Rozbudowa autostrad, dróg szybkiego ruchu, kolejowych linii expressowych, budowa nowych lotnisk i modernizacja istniejących, skraca czas podróży i wydłuża wypoczynek.

W czynnikach demograficznych uwzględniając strukturę demograficzną należy zaznaczyć zwiększony udział ludzi starszych, którzy na emeryturze zaczynają intensywnie podróżować, jak również nasileniu ulega zjawisko zatrudniania w krajach wysoko rozwiniętych pracowników zagranicznych doprowadza to do zwiększania się migracji do krajów wysoko rozwiniętych i turystyki tzw. rodzinnej (odwiedziny). Wymienione powyżej czynniki można zaliczyć do czynników podstawowych. Na rozwój turystyki wpływ mają też inne dobra, które stanowią integralną część turystyki, m.in..⁵

1. Walory turystyczne, tzn. jeżeli jakiś kraj, region czy miejscowość ma być atrakcyjna turystycznie to musi posiadać element, który przyciąga turystów, np. góry, czyste powietrze, mikroklimat, malownicze rzeki, lasy, rwące potoki, piękne krajobrazy, jeziora, zagadkowe ruiny, morza, wyspy, zabytki oraz różne nie spotykane gdzie indziej atrakcje.
2. Dobra turystyczne, do których należy cała infrastruktura związana z obsługą ruchu turystycznego i to w zależności od wymagań klienta. Należą do nich: pola biwakowe, campingi, hotele, domy wczasowe, zakłady uzdrowiskowo rehabilitacyjne, pensjonaty, punkty informacji turystycznej, oznakowane szlaki piesze, ścieżki rowerowe, przystanie, restauracje, bary, sklepy, wypożyczalnie sprzętu turystycznego oraz wyspecjalizowane usługi w czasie wypoczynku, wspinaczki skałkowej, nurkowania, żeglowania, szkoła przetrwania itp.
3. Rozwój nowych kierunków w turystyce tzn. w trosce o klienta i z chęci większej rentowności firm turystycznych wytyczane są nowe formy turystyki i atrakcji turystycznych. Do takich form należy zaliczyć: turystykę biznesową, konferencyjną, pielgrzymkową i agroturystykę.

Obecnie kładzie się duży nacisk, aby rozwój turystyki był nierozzerwalnie połączony z funkcjami jakie ma ona spełniać oraz być kompatybilna ze Strategią rozwoju kraju (Tabela 1). Nie może ona ograniczać się wyłącznie do sfery czysto organizacyjnej i dochodowej. Celem turystyki jest nie tylko zabezpieczenie przejazdu, noclegu, wyżywienia, ale powinna ona wyznaczać pewne cele, tj..⁶

- społeczno-wychowawcze – dotyczące przeważnie młodzieży, gdzie na wyjazdach grupowych uczy się współżycia w grupie uczy się współzawodnictwa i wartości obcowania w zespole;

⁵ *Informacja o stanie prac nad Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007-2013*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004, s. 36.

⁶ A. Rapacz, *Przedsiębiorstwo turystyczne*, Warszawa 2007, s. 14.

- poznawcze – kreowanie poznawania uroków świata, obcowania z naturą, poznawanie ludzi, kultury i obrzędów, poznawanie obyczajów ludzi i zwierząt. Te poznawcze walory uzależnione są od formy wybranego wypoczynku;
- patriotyczne – poznawanie krajów, historii oraz szczególnie dla turystów emigrantów powrót do korzeni;
- prezentacja własnego kraju szczególnie turystom zagranicznym w ten sposób, aby zachęcić do ponownego odwiedzenia;
- XXI wiek w dziedzinie turystyki wyłania nowe wyzwania i stwarza wiele problemów. Wiadomo, że turystyka jest dobrem dla przeciętnego człowieka ponieważ zapewnia mu wypoczynek pozwala oderwać się od szarości dnia powszedniego, ale intensyfikacja turystyki powoduje pewne zagrożenia. Zagrożeniami są zmiany w środowiskach intensywnie eksploatowanych turystycznie, zakłócenia równowagi w ekosystemach np.: intensywnie eksploatowane trasy narciarskie w Tatrach, gdzie po zimie odbywa się wypas owiec, spuszczenie ścieków z ośrodków wczasowych wprost do jezior czy rzek, zbyt duża liczba osób odwiedzająca parki narodowe czy rezerваты, powszechne zaśmiecanie pól biwakowych i miejsc postoju, zbyt wielka ingerencja w naturalne środowisko infrastruktury technicznej.

Tabela 1. Powiązania celów wiodących kierunków rozwoju turystyki w Polsce do 2015 roku ze strategią rozwoju kraju

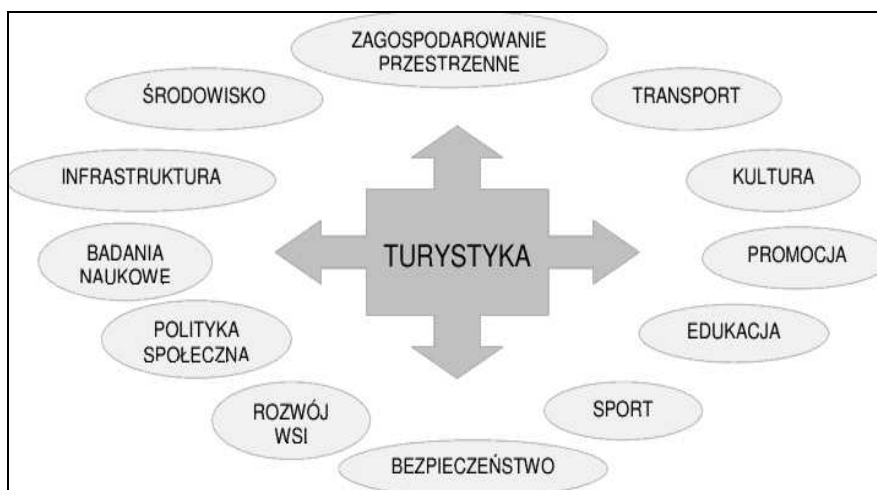
Kierunki rozwoju turystyki do 2015 r.	Strategia rozwoju kraju do 2015 r.
1. Wzrost znaczenia ekonomicznego turystyki w rozwoju gospodarczym kraju	1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki
2. Wzrost jakości środowiska i życia mieszkańców	2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej
3. Współpraca oraz integracja na rzecz rozwoju turystyki i jej otoczenia w wymiarze społecznym, ekonomicznym i przestrzennym	3. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej
	4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa
	5. Rozwój obszarów wiejskich

Źródło: opracowanie własne

Problematyka rozwoju turystyki jest złożona ze względu na zróżnicowanie obejmujących ją zjawisk i zagadnień. Turystyka nie jest zwartą dziedziną gospodarki, lecz składa się na nią wiele samodzielnych sektorów gospodarki, powodując często trudności natury organizacyjnej, produkcyjnej, prawnej czy technologicznej (Rys. 1)⁷.

⁷ A. Panasiuk, *Ekonomika turystyki i rekreacji*, PWN, Warszawa 2011, s. 43.

Organizatorzy ruchu turystycznego chcąc dobrze wypełniać swoje obowiązki wobec potencjalnych klientów, motywować ich do podróży, chcąc aby ich przedsiębiorstwa się rozwijały, muszą zapewnić najwyższy standard swoich usług wykonując swoje obowiązki z należytą starannością, solidnością ku zadowoleniu klienta. Dobrze potraktowany konsument na pewno ponownie skorzysta z usługi lub poleci ją znajomym. Czynniki wpływające na rozwój turystyki sprawiają, że stała się ona bardzo dochodową dziedziną życia wielu społeczeństw. Turystyka przynosi dochody dużej grupie ludzi i zapewnia solidny wypoczynek oraz dostarcza mnóstwo nowych przeżyć innym, szczególnie tym z wielkich aglomeracji miejskich.

Rysunek 1. Składowe turystyki wg Instytutu Turystyki

Rozwój turystyki na poziomie gminy

Prawie każda gmina posiada wytyczone kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego i opracowaną Strategię Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy, a także Plan Rozwoju Lokalnego Gminy. Przedmiotem strategii jest wskazanie priorytetowych kierunków rozwojowych gminy. Wskazane w wymienionym dokumencie cele i zadania strategiczne uwzględniają m.in.: ocenę istniejącego stanu gminy oraz warunków życia i oczekiwań mieszkańców gminy, identyfikację i hierarchizację problemów gminnych, a także wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe gminy. Ocena sytuacji danej gminy pozwala na wyłonienie jej celów strategicznych. Jednym z takich celów jest stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi turystyki, napływowi inwestorów i kapitału spoza gminy, w tym: rozwój turystyki w gminie. Do głównych zadań realizacji tego celu należy: podjęcie wspólnych działań z sąsiednimi gminami i stowarzyszeniami, właściwe

zagospodarowanie terenów, zorganizowanie i urządzenie miejsc biwakowych i postojowych oraz modernizacja ośrodków kultury.

Strategia rozwoju gminy nie może być traktowana jako jednorazowo sporządzony dokument, ale jako materiał roboczy wymagający bieżącego monitoringu i okresowo dokonywanej oceny, uwzględniającej dynamicznie zmieniające się uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne. Stopień zainteresowania gminą ze strony inwestorów, poziom jej atrakcyjności, a także zagwarantowanie utrzymania wysokiego stanu czystości środowiska wymagają realizacji niezbędnych inwestycji w tym zakresie. Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej otworzyły się możliwości realizacji inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej z udziałem środków Wspólnotowych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego⁸.

Rozwój działalności turystycznej, a szczególnie rozwój agroturystyki stanowi ważny czynnik przyczyniający się do zwiększenia dochodów ludności gminy. Istniejące na obszarze gminy indywidualne gospodarstwa rolne powinny stanowić potencjał tej formy działalności pozarolniczej, jaką jest turystyka. Jednakże warunkiem koniecznym dla rozwoju turystyki jest rozwój infrastruktury i bazy turystycznej oraz doskonała promocja produktu turystycznego gminy, wobec ofert okolicznych jednostek. Rolą władz lokalnych, oprócz działań koncepcyjnych jest tworzenie sprzyjających warunków dla planowanych inwestycji turystycznych, jak i działania na rzecz pozyskania takich inwestycji. Nie bez znaczenia są także działania o charakterze szkoleniowym i informacyjnym dla osób zainteresowanych działalnością turystyczną. Dla wielu gmin, szczególnie tych położonych w atrakcyjnych krajobrazowo terenach, dużą szansą jest rozwój turystyki. Szansa ta jest coraz częściej dostrzegana i doceniana zarówno przez samorządy gminne, jak i przez samych mieszkańców, którzy upatrują w tym dodatkowe źródło dochodu. W zależności od przyjętej strategii, rozwój turystyki może odbywać się zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego, albo stanowić zagrożenie dla środowiska⁹.

Niewątpliwie najkorzystniejszą dla środowiska formą turystyki jest tzw. agroturystyka, czyli działalność turystyczna prowadzona w gospodarstwach rolnych, położonych w atrakcyjnych, nie zdegradowanych okolicach¹⁰. Korzyści płynące z jej rozwoju są różnorakie. Począwszy od tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększenia dochodów rolników, przez wymuszenie poprawy infrastruktury na wsi (budowa wodociągów, kanalizacji, sieci telekomunikacyjnej) po poprawę stanu środowiska. Od tego zależy bowiem liczba przyjeżdżających turystów. Każdy rolnik prowadzący gospodarstwo agroturystyczne musi mieć świadomość, że ta forma działalności nie może pozostawać w sprzeczności z ochroną środowiska. Powinien dążyć do

⁸ R. Szmytkie, *Atrakcyjność turystyczna wiejskich osiedli Wrocławia*, [w:] P. Migoń, K. Łobos, *Zarządzanie i turystyka – wybrane aspekty sektorowe, funkcjonalne i regionalne*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu”, nr 1(33)/2013, s. 297.

⁹ B. Meyer, D. Milewski (red.), *Strategie rozwoju turystyki w regionie*, PWN, Warszawa 2009, s. 78.

¹⁰ *Ochrona środowiska*, Warszawa 2011, s. 19.

utrzymania warunków, które w pełni będą oddawały walory wiejskiego wypoczynku. W aktywizowaniu ruchu turystycznego na wsi dużą rolę powinny odgrywać władze gminy inspirowane przez organizacje ekologiczne. Sprawniejsze organizacje ekologiczne mogą podjąć się samodzielnej działalności w tej dziedzinie przystosowując gospodarstwo rolne do świadczenia usług turystycznych, dając tym samym praktyczny obraz istniejących możliwości działania i płynących z nich korzyści¹¹.

Gmina może stwarzać warunki dla rozwoju turystyki wykorzystując dostępne jej instrumenty gospodarowania przestrzenią. Chodzi przede wszystkim o studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku planu, możliwość opiniowania decyzji uzgadniającej projekt budowlany obiektu zaliczanego do dawnych inwestycji zaszeregowanych jako szczególnie szkodliwe dla środowiska, albo mogące pogorszyć jego stan. Dla rozwoju turystyki istotne jest zawarcie w tych dokumentach i decyzjach zapisów, które gwarantowałyby zwiększenie lub przynajmniej utrzymanie atrakcyjności przestrzeni turystycznej, utrzymanie terenów leśnych i innych obszarów w stanie, jak również utrzymanie zabytków kultury. Rada gminy ma możliwość zwolnienia od podatku lub stosowania preferencyjnych stawek podatku od nieruchomości, na których prowadzona jest działalność turystyczna. Istnieje też możliwość oddania gruntu w nieodpłatne użytkowanie, jak również sprzedania go lub oddania w użytkowanie wieczyste po obniżonej cenie, jeżeli planowane jest na nim prowadzenie działalności turystycznej, np. gospodarstwa agroturystycznego. Z kolei nadmierny i zbyt ekspansywny rozwój turystyki może stanowić poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego. Rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz ściągnięcie na teren gminy zbyt wielu turystów może spowodować degradację ostatnich zachowanych w stanie naturalnym fragmentów krajobrazu. Sytuacja taka jest szczególnie niepożądana na terenach stosunkowo mało zmienionych przez człowieka, objętych lub kwalifikujących się do objęcia przestrzennymi formami ochrony przyrody, np. parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe¹².

Przy decydowaniu o skali i sposobie rozwoju turystyki w gminie należy pamiętać, że dążenia mieszkańców i samorządów do osiągnięcia tą drogą jak największego zysku należy weryfikować przez przeciwstawianie im interesów środowiska. Trzeba przy tym patrzeć na problem bardziej perspektywicznie. Często bowiem zachowanie środowiska w stanie możliwie nienaruszonym przyciągnie większą liczbę zwiedzających i będzie stanowić większą atrakcję, niż szybki i gwałtowny rozwój polegający na inwestowaniu w rozbudowaną bazę mającą tworzyć maksymalne udogodnienia dla turystów. Promowanie turystyki i dążenie do osiągnięcia z niej zysków nie

¹¹ S. Liszewski, *Przestrzeń turystyczna Polski. Koncepcja regionalizacji turystycznej*, „Folia Turistica”, 2009, s. 21.

¹² W. W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2007, s. 29.

może stać w sprzeczności z zasadami rozwoju zrównoważonego. Dlatego też gmina może przeciwdziałać rozwojowi turystyki nieprzyjaznej dla środowiska wykorzystując dostępne jej instrumenty gospodarowania przestrzenią¹³.

Szczególną uwagę należy zwracać na rozwój turystyki na terenach poddanych lub kwalifikujących się do poddania pod ochronę ze względu na ich walory przyrodnicze, na podstawie ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody. Spośród przewidzianych w tej ustawie form ochrony przyrody, władze gminy mogą utworzyć np. obszar chronionego krajobrazu. Podejmując uchwałę o wprowadzeniu jakiejś formy ochrony rada gminy ma obowiązek określić w niej ograniczenia i zakazy obowiązujące na terenie chronionym (z katalogu przewidzianego w art. 37 ustawy o ochronie przyrody lub spoza niego). Wśród zakazów tych powinny znaleźć się zapisy ograniczające możliwość lokowania na chronionych obszarach inwestycji mogących niekorzystnie oddziaływać na środowisko (w tym również należących do infrastruktury turystycznej), a także zapisy uniemożliwiające uprawianie niektórych rodzajów turystyki czy sportów (np. sportów motorowych, używania motolotni i lotni, używania łodzi motorowych, itp.)¹⁴.

Odrębną formą strategii rozwoju gminy z uwzględnieniem rozwoju funkcji rekreacyjnej łagodnej turystyki jest informacja i promocja regionu. Bardzo ważne jest stworzenie wizerunku gminy jako miejsca do miłego i bezpiecznego spędzenia czasu wolnego i najlepszego wypoczynku. W tym celu należałoby prowadzić działalność wydawniczą dotyczącą gminy, rozwinąć współpracę z istniejącymi w okolicy firmami turystycznymi w zakresie poszukiwania klientów tej formy wypoczynku oraz zmniejszyć wymiar podatków i udostępnić kredyt na warunkach preferencyjnych mieszkańcom przystosowującym swoje gospodarstwo (mieszkanie) dla potrzeb rekreacji i turystyki oraz producentom, rzemieślnikom, przetwórcom wpływającym na zaspokojenie tych potrzeb.

Warunki gminy sprzyjają również rozwojowi zdrowego rolnictwa ekologicznego. Wzrost świadomości społecznej na temat roli zdrowego odżywiania się w życiu człowieka spowodował popyt na produkty pochodzące z ekologicznej produkcji rolnej. Coraz większa liczba konsumentów, zwłaszcza społeczeństw państw zachodnich zwraca uwagę na jakość biologiczną żywności, co pozwala na korzystne prognozy na przyszłość dla produkcji ekologicznej, w tym produkcji na eksport do krajów Unii Europejskiej i wschodnich sąsiadów. Eksport produktów pochodzących z ekologicznych gospodarstw jest jednym ze sposobów zagospodarowania wyprodukowanych surowców rolnych.

Rolnictwo ekologiczne mogłoby być źródłem środków finansowych, np. z kapitału zagranicznego zaangażowanego w przetwórstwo produkcji

¹³ M. Smaza, R. Szmytkie, M. Szymanowski, J. Kwolek, *Zastosowanie metod GIS do analizy atrakcyjności inwestycyjnej na przykładzie gminy Wisznia Mała*, [w:], P. Brezdeń, S. Grykień (red.), *Od lokalnego do globalnego wymiaru gospodarowania przestrzenią – nowe jakości przestrzeni społecznoekonomicznej, Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, IX, Uniwersytet Wrocławski, 2007, s. 297.

¹⁴ www.mgip.gov.pl/Turystyka/.

ekologicznej na własne rynki, lub niskooprocentowanych kredytów z europejskich i światowych instytucji promujących rolnictwo ekologiczne.

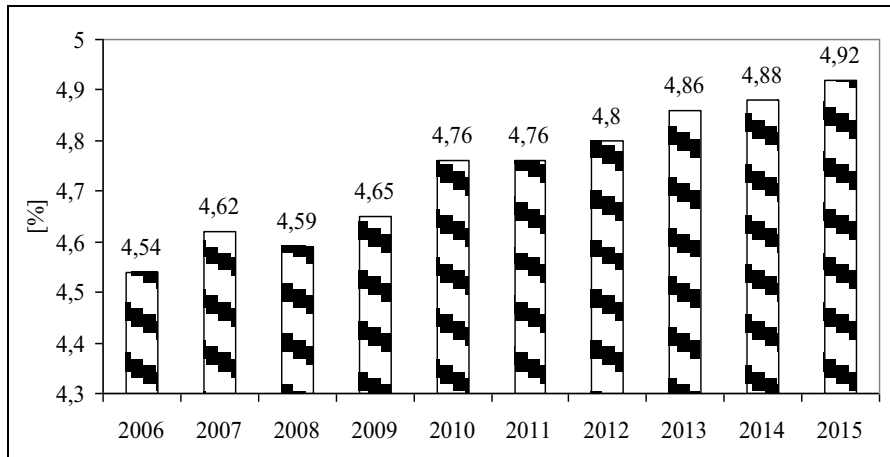
Decydujący wpływ na efektywność podmiotów gospodarczych oraz na jakość i komfort życia mieszkańców ma infrastruktura techniczna. Rozbudowa infrastruktury technicznej leży u podstaw wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich oraz poprawy warunków bytowych życia i zamożności mieszkańców. Działalność inwestycyjna w tej dziedzinie powinna polegać na uzupełnieniu, rozbudowie oraz na podejmowaniu przedsięwzięć zupełnie nowych. Głównym inwestorem w realizacji tych zadań winny być władze samorządowe, przy znaczącym zaangażowaniu społeczności gminy, jak też środków pozabudżetowych z funduszy krajowych i zagranicznych, w tym z UE.

Działania wyznaczone zadaniami dla rozwoju społecznego powinny koncentrować się na stworzeniu warunków dla poprawy funkcjonowania sfery usług socjalnych poprzez wdrożenie nowych rozwiązań organizacyjnych, poprawę i rozwój bazy technicznej, dostosowujących działalność do rosnących potrzeb społecznych i wyzwań rozwojowych. Na warunki bytowe społeczności gminy pozytywny wpływ będzie miała realizacja wcześniej przedstawionych programów w sferze ekonomii i infrastruktury technicznej. Podniosą one komfort życia oraz zapewnią środki finansowe na jego realizację.

Korzyści ekonomiczne z turystyki

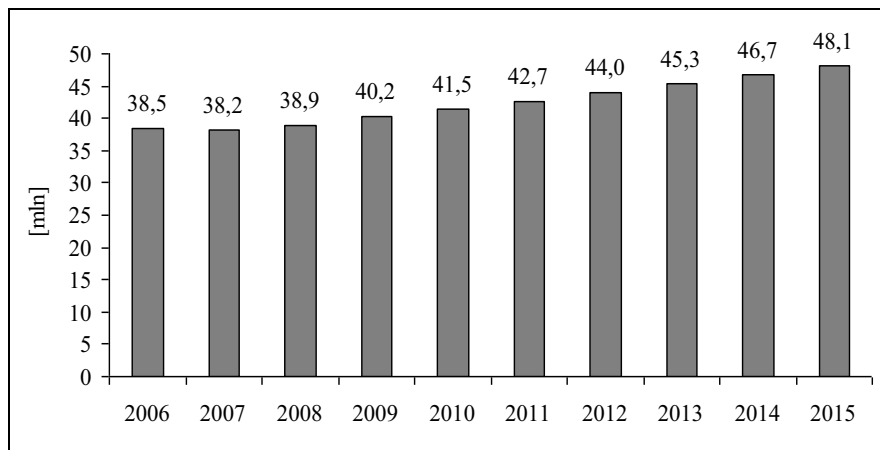
Biorąc pod uwagę korzyści ekonomiczne należy stwierdzić, że turystyka jest jedną z wiodących dziedzin gospodarki, która powoduje jej wzrost praktycznie na całym świecie. Turystyka jest głównym czynnikiem, który doprowadził do powstania, tzw. ekonomii usług i spowodował w wielu krajach Unii Europejskiej podwojenie liczby zatrudnienia oraz zwiększenie PKB. Ruch turystyczny wpływa na około 6% ogólnego zatrudnienia i stanowi ponad 30% handlu zagranicznego w UE. Obroty z turystyki międzynarodowej rosną szybciej niż krajowej, a ilość turystów przemieszczających się po Europie, oszacowano w 2012 roku na ponad 500 mln osób. Liczba podróży turystycznych, szczególnie długoterminowych, mieszkańców Polski stale rośnie, a fakt ten przekłada się na wzrost udziału gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB, który szacuje się, że w 2015 roku będzie wynosił prawie 5% (Rys. 2)¹⁵.

¹⁵ Z. Kruczek, B. Walas, *Promocja i informacja w turystyce*, Proksenia, Kraków 2010, s. 51.

Rysunek 2. Prognoza udziału gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB do 2015 roku (w %, bez wydatków państwa na turystykę oraz podróży służbowych)
Źródło: Instytut Turystyki oraz GUS

Wprowadzenie waluty Euro oraz procesu poszerzania Unii o kraje Europy Środkowo-Wschodniej stworzyło kolejne szanse na zwiększenie rynku turystycznego na Starym Kontynencie. W najbliższych latach przewidywany jest prawie 4% udział turystyki w rocznym obrocie oraz około 1,5% udział w zatrudnieniu (www.intur.com.pl). Umożliwi to stworzenie 2,2 – 3,3 mln nowych miejsc pracy.

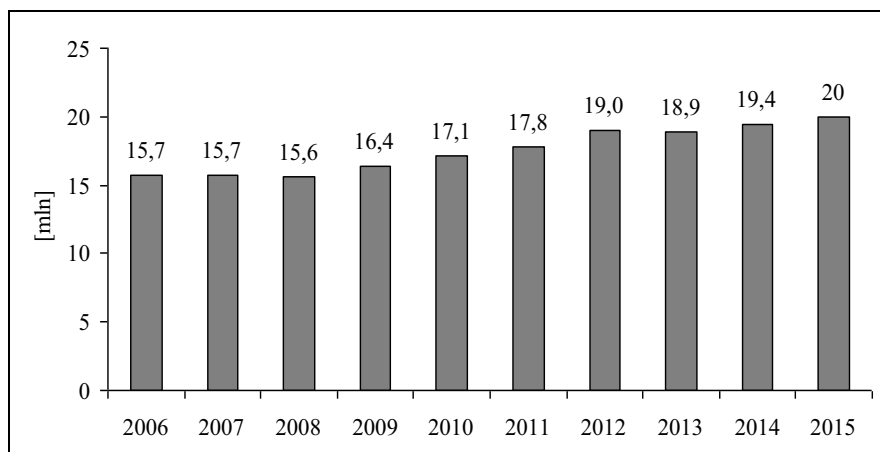

Rysunek 3. Prognoza liczby krajowych podróży turystycznych mieszkańców Polski do 2015 roku (w mln) wg Instytutu Turystyki oraz GUS

Rozwój turystyki musi odbywać się przy wspólnej współpracy zarówno władzy ustawodawczej, jak i środowisk biznesowych ponieważ jest ona składanką usług i produktów, zapewniających klientom, biznesowi i państwu popyt na krajowe i zagraniczne podróże¹⁶.

Ekspansja oraz ewolucja rynku turystycznego (Rys. 3) są ściśle związane z czynnikami demograficznymi, takimi jak: potrzeba bezpieczeństwa, komfortu, odpowiedniego poziomu usług, zmian preferencji klienta, itp.. Takie oczekiwania można zaspokoić poprzez zwiększanie asortymentu produktów turystycznych, zwiększanie ich jakości oraz polepszanie ich dostępności na rynku. Obecnie zarówno Polska jak i UE większą uwagę poświęcają branżom gospodarki, które są bezpośrednio związane z turystyką. Szacunkowe prognozy wskazują, że liczba turystów zagranicznych przyjeżdżających do Polski w 2015 roku wyniesie prawie 20 mln osób (rys. 4).

Czasami jednak istnieją przeszkody, które uniemożliwiają osiągnięcie korzyści ekonomicznych z turystyki. Do nich należy zaliczyć m. in.: niewielka liczba organizacji zajmujących się rozwojem turystyki, brak wiedzy strategicznej na temat potrzeb turystów oraz sposobów wykorzystania tej wiedzy do działań promocyjnych, słaba kontrola jakości, brak wykwalifikowanego managementu, technik produkcji oraz marketingu, duża rotacja pracowników, nieatrakcyjne środowisko pracy w turystyce oraz niewystarczające docenianie bogactwa i zróżnicowania atrakcji turystycznych.

Rysunek 4. Prognoza liczby turystów zagranicznych przyjeżdżających do Polski do 2015 roku (w mln) wg Instytutu Turystyki oraz GUS

¹⁶ www.mgip.gov.pl/Wiadomosci/.

Do głównych organizacji zajmujących się rozwojem turystyki w Polsce należy zaliczyć przede wszystkim Polską Organizację Turystyczną (POT), która rozpoczęła działalność w 2000 roku. Głównym jej celem jest promocja polskiej turystyki w kraju i za granicą oraz tworzenie warunków współpracy organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji zrzeszających przedsiębiorców z dziedziny turystyki. Zgodnie z Ustawą z dnia 25 czerwca 2000 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej (Dz.U. Nr 62 poz. 689 z późn. zm.) do podstawowych zadań tej organizacji należy (www.mgip.gov.pl):¹⁷

- Promocja Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie;
- Zapewnienie funkcjonowania i rozwijania polskiego systemu informacji turystycznej;
- Inicjowanie, opiniowanie i wspomaganie planów i długookresowych programów rozwoju oraz modernizacji infrastruktury turystycznej;
- Tworzenie warunków współpracy podmiotów, w zakresie ich działań na rzecz promocji Polski w dziedzinie turystyki, w kraju i na świecie;
- Wykonywanie zadań powierzonych przez organy regionalnych lub lokalnych organizacji turystycznych i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w umowie.

Rozwojem regionalnej i lokalnej branży turystycznej zajmują się Regionalne Organizacje Turystyczne (ROT), do zadań których należy m.in.: promocja turystyczna obszaru, na którym działają te organizacje, wspomaganie funkcjonowania i rozwoju informacji turystycznej, inicjowanie, opiniowanie i wspieranie planów rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej oraz współpraca z Polską Organizacją Turystyczną. Powstanie Regionalnej Organizacji Turystycznej następuje w wyniku przystąpienia do POT: Marszałka województwa, jednostek samorządu terytorialnego, gospodarczego, lokalnej branży turystycznej oraz podpisanie umowy o współpracy z POT. Działalność ROT obejmuje teren województwa, natomiast Lokalnych Organizacji Turystycznych teren gminy, zrzeszenia gmin i powiatu. Formą instytucji samorządowej są stowarzyszenia turystyczne, które zrzeszają gospodarstwa rolnicze¹⁸.

Podsumowanie

Obecnie turystyka stanowi jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi gospodarki zarówno w Unii Europejskiej, jak i na świecie. Jej znaczenie społeczno-gospodarcze wyraża się w postaci wkładu w PKB, tworzonych miejscach pracy oraz istotnych wartościach niepoliczalnych związanych m.in. z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, wychowaniem i edukacją, usuwaniem wzajemnych niechęci i uprzedzeń, kreowaniem

¹⁷ www.intur.com.pl.

¹⁸ Z. Kruczek, B. Walas, *Nowoczesne postrzeganie promocji kulturowych produktów turystycznych [w:] Kultura i turystyka, wspólnie zyskać*, praca zbiorowa pod red. A. Stasiaka, Wydawnictwo WSTiH, Łódź 2009, s. 335.

wizerunku kraju i regionów oraz tworzeniem warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości.

Według Instytutu Turystyki w Polsce w 2012 roku było 67,4 mln przyjazdów, czyli o 11% więcej niż w 2011 roku, w tym przyjazdów turystów – około 14,8 mln (również o 11% więcej), co oznacza, że kryzys ekonomiczny w turystyce nie jest tak bardzo widoczny, w porównaniu z innymi dziedzinami gospodarki. Jednak mimo tych pozytywnych tendencji Polska jest jeszcze wciąż, w niezadowalający sposób, rozpoznawalna na świecie. Nie bez wpływu na taką sytuację jest fakt, że polskie miasta zaczęły kształtować swoją marketingową tożsamość stosunkowo niedawno. Z kolei wyniki badania wykorzystania bazy noclegowej w pierwszym półroczu 2013 r., wskazują, że z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 10,4 mln turystów, w tym 22,2% turystów zagranicznych. W porównaniu do analogicznego okresu 2012 r. odnotowano wzrost liczby turystów o 2,1%, w tym turystów zagranicznych o 5,2%.

Rozwój turystyki jest silnie zdeterminowany przez realia społeczno-gospodarcze kraju i wsi. Wiąże się on m.in. z możliwością uzyskania finansowego wsparcia kredytowego, z zorganizowanym działaniem społeczności lokalnej, działaniem samorządu i innych instytucji administracji rządowej na szczeblu gminy, powiatu, województwa. Zadania gminy zostały określone w Ustawie z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. Do zadań własnych związanych z rozwojem turystyki należy m.in.: utrzymanie ładu przestrzennego, gospodarka nieruchomościami, ochrona środowiska, gospodarka wodna, transport lokalny, kultura i opieka nad zabytkami, zieleń gminna i zadrzewienia, utrzymanie gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, itp. Obok zadań własnych, gminy wykonują tzw. zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, na które otrzymują środki z budżetu państwa. Do zadań zleconych z zakresu turystyki, które realizują gminy, zalicza się:

- prowadzenie ewidencji pól namiotowych i obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie,
- prawo kontrolowania obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie,
- zawiadomienie organów prowadzących ewidencje obiektów o uchybieniach stwierdzonych w trakcie kontroli,
- wydanie nakazu wstrzymania świadczenia usług do czasu usunięcia uchybień w obiektach, w których przeprowadzono kontrolę.

Uprawnienia te dają gminom możliwość oddziaływania na jakość usług hotelowych oferowanych na ich obszarze. Samorządy gminne powinny aktywizować dochodową działalność gospodarczą sprzyjającą rozwojowi turystyki, tworzeniu nowych miejsc pracy, wzrostowi podaży towarów i usług. W rozwoju turystyki władze lokalne muszą brać pod uwagę wiele czynników m.in.: infrastrukturę, transport, służbę zdrowia, bezpieczeństwo mieszkańców i gości, handel, kulturę i inne usługi niezbędne do zaspokojenia potrzeb potencjalnych turystów. Ważnym czynnikiem jest także rozpoznanie popytu na usługi turystyczne, zadbanie o estetykę i czystość dróg, chodników,

przystanków PKP, PKS, promocję gminy na targach. Aby skutecznie wspierać rozwój turystyki niektóre gminy: powołują biura działalności turystycznej przy urzędzie gminy, tworzą określoną jednostkę prawną o charakterze publicznym zarządzającą i odpowiadającą za turystykę, np. gminny związek turystyczny, tworzą konsorcjum turystyczne obejmujące kilka sąsiednich gmin, przystępują do spółki z udziałem skarbu gminy preferującej rozwój turystyki oraz emitują obligacje gminne mające na celu rozwój turystyki.

Bibliografia

- Kruczek Z., Zmysłony P., *Regiony turystyczne*, Wyd. Proksenia, Kraków 2010.
- Kierunki działań na rzecz rozwoju turystyki w świetle prac nad Strategią rozwoju turystyki w latach 2007-2013 oraz Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007-2013, Warszawa 2004.
- Gordon A., *Turystyka w gminie i powiecie*, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa 2003.
- Jędrzejczyk I. Młynarski W., *Turystyka w Polsce w warunkach integracji europejskiej i globalizacji rynku światowego*, AWF Katowice 2003.
- Informacja o stanie prac nad Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007-2013, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004 .
- Rapacz A. - *Przedsiębiorstwo turystyczne*, Warszawa 2007.
- Panasiuk A., *Ekonomia turystyki i rekreacji*, PWN, Warszawa 2011.
- Meyer B., Milewski D., *Strategie rozwoju turystyki w regionie*, PWN, Warszawa 2009.
- Liszewski S., *Przestrzeń turystyczna Polski. Koncepcja regionalizacji turystycznej*, „Folia Turistica”, 2009.
- Gaworecki W. W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2007.
- www.mgip.gov.pl/Turystyka/
- Kruczek Z., Walas B., *Promocja i informacja w turystyce*, Proksenia, Kraków 2010.
- www.mgip.gov.pl/Wiadomosci/
- www.intur.com.pl
- Kruczek Z., Walas B., *Nowoczesne postrzeganie promocji kulturowych produktów turystycznych [w:] Kultura i turystyka, wspólnie zyskać*, praca zbiorowa pod red. A. Stasiaka, Wydawnictwo WSTiH, Łódź 2009.
- Szmytkie R., *Atrakcyjność turystyczna wiejskich osiedli Wrocławia*, [w] Migoń P., Łobos K., *Zarządzanie i turystyka – wybrane aspekty sektorowe, funkcjonalne i regionalne*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, 1(33), 2013.
- Smaza M., Szmytkie R., Szymanowski M., Kwolek J., 2007, *Zastosowanie metod GIS do analizy atrakcyjności inwestycyjnej na przykładzie gminy Wisznia Mała*, [w] Brezdeń P., Grykień S. (red.), *Od lokalnego do globalnego wymiaru gospodarowania przestrzenią – nowe jakości*

przestrzeni społecznoekonomicznej, Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych, IX, Uniwersytet Wrocławski 2007. Ochrona środowiska, GUS Warszawa 2011.